Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 25 Cdo 2008/2008, ECLI:CZ:NS:2010:25.CDO.2008.2008.1

Číslo: 49/2011

Právní věta:

Splnění podmínek pro prohlášení konkursu podle zákona č. 328/1991 Sb. lze v řízení o nároku úpadce na náhradu škody způsobené rozhodnutím o prohlášení konkursu, jež bylo zrušeno, řešit jako předběžnou otázku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.10.2010

Spisová značka: 25 Cdo 2008/2008

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Konkurs, Náhrada škody, Odpovědnost státu za škodu, Ušlý zisk

Předpisy: § 135 o. s. ř.
§ 8 předpisu č. 82/1998Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se domáhal náhrady škody ve výši 1 380 716,40 Kč, jež mu měla vzniknout nezákonným rozhodnutím Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2002, jímž byl na jeho majetek prohlášen konkurs, toto rozhodnutí bylo v odvolacím řízení pro nepřezkoumatelnost zrušeno a věc vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení, které bylo následně zastaveno pro nezaplacení zálohy na náklady konkursu. Žalobce byl do té doby (tj. po dobu 23 měsíců) z důvodu probíhajícího konkursního řízení omezen ve své podnikatelské činnosti, a požaduje proto náhradu ušlého zisku z nerealizované zakázky ze smlouvy na stavební práce v Německu (1 285 456 Kč), náhradu výdajů na daňového poradce (30 000 Kč), za odměnu a výlohy správce konkursní podstaty (20 300 Kč), za právní zastoupení advokátem (26 737 Kč), za penále za opožděně podané daňové přiznání a za zdravotní pojištění (3420 a 747 Kč), poplatek za kartu Eurocard (3500 Kč), poštovné správce konkursní podstaty (622,40 Kč) a cestovní výlohy (10 204 Kč).

O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 29. 3. 2007 žalobu zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Vyšel ze zjištění, že usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2002, jímž byl prohlášen konkurs na majetek žalobce, bylo zrušeno usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 27. 3. 2003, a věc byla vrácena Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení. Krajský soud v Brně následně

usnesením ze dne 13. 1. 2004 řízení o návrhu na prohlášení konkursu na majetek žalobce zastavil pro neuhrazení zálohy na náklady konkursu. Vzhledem k tomu, že řízení o prohlášení konkursu na majetek žalobce bylo skončeno nikoliv proto, že nebyly splněny podmínky pro prohlášení konkursu v době, kdy byly návrhy podány, nýbrž pro nezaplacení zálohy na náklady konkursu, soud provedl dokazování za účelem přešetření podmínek pro prohlášení konkursu na majetek žalobce a dovodil, že z hlediska zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, byly v době, kdy byl návrh na prohlášení konkursu věřiteli žalobce podán, stanovené podmínky pro prohlášení konkursu splněny, žalobce měl v té době více věřitelů a po delší dobu nebyl schopen plnit své závazky. Konkurs – byla-li by stanovená záloha zaplacena – by byl prohlášen a žalobcem zpochybňované rozhodnutí by tak nemělo znaky nezákonného rozhodnutí ve smyslu zákona č. 82/1998 Sb.

K odvolání žalobce M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 5. 12. 2007 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Shodně s ním uvedl, že není dána příčinná souvislost mezi škodou vzniklou žalobci a zrušeným rozhodnutím o prohlášení konkursu, a to proto, že ve věci nebylo vydáno konečné meritorní rozhodnutí. Podle názoru odvolacího soudu nelze existenci podmínek pro prohlášení konkursu řešit jako otázku předběžnou, jak to učinil soud prvního stupně, nýbrž tuto otázku přísluší řešit toliko konkursnímu soudu. Odpovědnost státu za škodu v souvislosti se zrušením usnesení o prohlášení konkursu by bylo možno dovodit pouze v případě, že by konkursní soud v dalším řízení návrh na prohlášení konkursu zamítl z důvodu, že již v době vydání původního rozhodnutí nebyly podmínky pro prohlášení konkursu.

Žalobce podal proti rozsudku odvolacího soudu dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., a podává je z důvodu nesprávného právního posouzení (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Za otázku zásadního právního významu pokládá posouzení příčinné souvislosti mezi vznikem škody a vydáním nezákonného rozhodnutí v konkursním řízení, jestliže k prohlášení konkursu vůbec nedošlo. Rozhodnutí o prohlášení konkursu nemělo být dle přesvědčení dovolatele vůbec vydáno, neboť nebyl osvědčen jeho úpadek. Nesouhlasí s názorem odvolacího soudu ohledně podmínek pro prohlášení konkursu a z toho plynoucím závěrem o neexistenci příčinné souvislosti mezi vznikem škody a nezákonným rozhodnutím. Namítá, že soudy obou stupňů přenesly na něj důkazní břemeno, ačkoliv žalovaná měla prokazovat, že konkurs byl prohlášen pro právu. Samotné ukončení konkursního řízení pro nezaplacení zálohy na náklady konkursu pak označil za „účelové“. Navrhl, aby rozsudek odvolacího soudu byl zrušen a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání proti rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnou osobou – účastníkem řízení, zastoupeným advokátem ve smyslu § 241 odst. 1 o. s. ř., rozhodl o dovolání podle dosavadních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 7. 2009 – srov. bod 12 čl. II zákona č. 7/2009 Sb.) s ohledem na to, že dovoláním napadené rozhodnutí bylo vydáno dne 5. 12. 2007.

Přípustnost dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto o nároku na náhradu za penále za opožděně podané daňové přiznání a za zdravotní pojištění (3420 a 747 Kč), poplatek za kartu Eurocard (3500 Kč), poštovné správce KP (622,40 Kč) a cestovní výlohy (10 204Kč) je vyloučena ustanovením § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., podle nějž není dovolání přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč. Odvolací soud sice potvrdil rozsudek soudu prvního stupně jedním výrokem, rozhodoval však o několika dílčích samostatných nárocích s odlišným skutkovým základem, přípustnost dovolání proti nim se proto posuzuje ve vztahu ke každému z nich zvlášť. Vzhledem k tomu, že peněžité plnění

žádného z uvedených nároků nepřevyšuje částku 20 000 Kč, Nejvyšší soud dovolání žalobce v uvedeném rozsahu odmítl podle § 243b odst. 5, věty první, a § 218 písm. c) o. s. ř.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve zbývajícím rozsahu se řídí ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c), odst. 3 o. s. ř. přípustné pro zásadní právní význam napadeného rozhodnutí v otázce odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím v případě, že po zrušení rozhodnutí o prohlášení konkursu v odvolacím řízení a vrácení věci soudu prvního stupně nebylo vydáno meritorní rozhodnutí a další řízení o návrhu na prohlášení konkursu bylo z procesních důvodů zastaveno. Tato otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena a má zásadní právní význam pro rozhodnutí v této věci i z hlediska rozhodovací praxe soudů.

Předpokladem objektivní odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím podle zákona č. 82/1998 Sb. je současné splnění tří podmínek: zrušení rozhodnutí pro nezákonnost, vznik škody a příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a vznikem škody. Nezákonným je pravomocné nebo bez ohledu na právní moc vykonatelné rozhodnutí, které bylo příslušným orgánem jako nezákonné zrušeno či změněno. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud ve sporu o náhradu škody proti státu vázán a není oprávněn sám hodnotit, zda předmětné rozhodnutí je skutečně nezákonné (srov. např. R 35/1977, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 2. 2006, sp. zn. 25 Cdo 2162/2005, usnesení ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. 25 Cdo 1230/2003, uveřejněná v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu pod C 4030 a C 2813). Vzhledem k tomu, že zákon č. 82/1998 Sb. blíže nedefinuje pojem škody ani neupravuje rozsah její náhrady, vychází se z ustanovení § 442 odst. 1 obč. zák., podle nějž se hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo (ušlý zisk). Otázka existence příčinné souvislosti je otázkou skutkovou, neboť v řízení se zjišťuje, zda škodná událost (zde nezákonné rozhodnutí) a vzniklá škoda na straně poškozeného jsou ve vzájemném poměru příčiny a následku. Příčinná souvislost se nepředpokládá, nýbrž musí být prokázána; právní posouzení příčinné souvislosti spočívá ve stanovení, mezi jakými skutkovými okolnostmi má být její existence zjišťována. V dané věci jde o příčinnou souvislost mezi majetkovou újmou poškozeného, jakožto následkem, a rozhodnutím, jež bylo pro nezákonnost zrušeno, a v tomto směru jde o otázku skutkových zjištění.

Rozhodnutí odvolacího soudu vychází z názoru, že příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím o prohlášení konkursu na majetek úpadce a vznikem škody na jeho straně je dána pouze v případě, že v dalším řízení po zrušení rozhodnutí byl návrh na prohlášení konkursu zamítnut z důvodu, že již v době vydání původního rozhodnutí nebyly splněny podmínky pro jeho prohlášení, a protože o takový případ se v dané věci nejedná (řízení bylo zastaveno pro neuhrazení zálohy na náklady konkursu a konkursním soudem nebylo vydáno meritorní rozhodnutí) nevznikla odpovědnost státu. S tímto právním názorem se dovolací soud neztotožňuje.

Podle § 135 odst. 1, 2 o. s. ř. soud je vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, a kdo je spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu; soud však není vázán rozhodnutím v blokovém řízení. Jinak otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, může soud posoudit sám. Bylo-li však o takové otázce vydáno příslušným orgánem rozhodnutí, soud z něho vychází.

Ve smyslu § 159a odst. 1 a 4 o. s. ř. je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky řízení, a v tomto rozsahu je závazný též pro všechny orgány.

Samozřejmě platí, že soud je vázán pravomocným rozhodnutím konkursního soudu, jímž byl zamítnut návrh na prohlášení konkursu z důvodu, že podmínky pro jeho prohlášení nebyly splněny. To však neznamená, že není-li zde takové rozhodnutí, že by soud v jiném než konkursním řízení nemohl splnění podmínek pro prohlášení konkursu po skutkové stránce řešit a že by se nemohl touto skutkovou okolností zabývat. Zatímco nezákonnost rozhodnutí nelze v soudním řízení o náhradu

škody řešit jako otázku předběžnou, existenci skutkových okolností, rozhodujících z hlediska podmínek pro prohlášení konkursu, lze v řízení o nároku na náhradu škody proti státu prokázat i jinak než jen konečným meritorním rozhodnutím soudu v konkursním řízení; tuto otázku lze tedy v řízení o náhradu škody řešit jako otázku předběžnou, aniž by o důvodnosti návrhu na prohlášení konkursu na majetek žalobce muselo být s konečnou platností rozhodnuto konkursním soudem. Z hlediska nároku na náhradu škody je důležitou okolností i důvod, pro který bylo konkursní řízení zastaveno, a charakter majetkové újmy, za niž je náhrada požadována.

Jestliže tedy v dané věci soud není vázán pravomocným rozhodnutím v řízení o návrhu na prohlášení konkursu, neboť pravomocné meritorní rozhodnutí nebylo vydáno, a důvodem zastavení řízení bylo neuhrazení zálohy na náklady konkursu, bylo třeba po skutkové stránce objasnit, zda v době vydání rozhodnutí o prohlášení konkursu, jež bylo později na základě opravného prostředku zrušeno, byly podmínky pro prohlášení konkursu splněny či nikoliv.

Protože rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním názoru na otázku posouzení příčinné souvislosti (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.), dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, o. s. ř.) a věc mu vrátil k dalšímu řízení.